

**Університет Короля Данила
Кафедра богослов'я та суспільствознавчих дисциплін
імені Академіка УАН Івана Луцького**

**Робоча програма навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА

Освітньо-професійні програми першого рівня вищої освіти та освітньо-кваліфікаційні програми за усіма спеціальностями

Розробник:

Дзундза Л.П., доцент кафедри богослов'я та суспільствознавчих дисциплін імені Академіка УАН Івана Луцького

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри богослов'я та суспільствознавчих дисциплін імені Академіка УАН Івана Луцького гуманітарного факультету університету 30 серпня 2018р. (протокол №1)

Завідувач кафедри
кандидат філософських наук,
ліценціат теології

_____ О.І. Савчук
30 серпня 2018р.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія української культури» згідно з галузевими стандартами вищої освіти України належить до нормативних (обов'язкових) навчальних дисциплін циклу соціально-гуманітарної підготовки студентів усіх галузей знань освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Вивчення дисципліни орієнтує студентів на поважне відношення до національно-культурних досягнень, сприйняття базових культурних цінностей (етичних, естетичних, пізнавальних).

Мета викладання навчальної дисципліни: формування системи знань про закономірності національного історико-культурного процесу і основні досягнення вітчизняної культури; засвоєння загальнолюдських та національних культурних цінностей та норм.

Предмет навчальної дисципліни: історичний розвиток української культури.

Завдання навчальної дисципліни:

- визначити сутність та функцій культури, головні засади її розвитку;
- розглянути основні етапи розвитку багатовікової історії вітчизняної культури;
- розкрити специфіку української культури, визначити її місце і роль у світовому культурному просторі;
- визначити особливості та тенденції розвитку сучасної вітчизняної культури;
- формувати моральні та естетичні потреби та здатність зберігати і охороняти культурні здобутки України.

Вивчення навчальної дисципліни потребує від студентів великої самостійної роботи. Тільки самостійне зацікавлення може реально збагатити внутрішній світ і дієво вплинути на формування світогляду сучасної молодої людини. Самоосвіта повинна полягати, перш за все, в знайомстві з літературними джерелами, матеріалами засобів масової інформації.

У результаті засвоєння навчального матеріалу студент повинен:

Знати:

- основні історичні етапи розвитку української культури й її місце в світовому культурно-історичному процесі;
- специфіку культури як універсальної форми буття, самовираження, творчості українського народу;
- чинники формування культурних універсалій української нації;
- культурно-історичну своєрідність регіонів України;
- основні терміни та категоріальний апарат, що становлять теорію культури;
- релевантні мовностилістичні засоби для формулювання культурологічних понять.

Вміти:

- самостійно працювати зі спеціальними текстами з історії української культури;
- інтерпретувати специфіку культурних епох через особливості духовних та матеріальних форм культуротворчості;
- творчо використовувати здобуті знання в навчально-практичній та професійній діяльності;
- самостійно виокремлювати соціокультурні та мистецькі пласти в історії українських земель;
- орієнтуватися в основних тенденціях розвитку культурологічної думки;
- самостійно визначати приналежність творів мистецтва до конкретно-історичного періоду;
- оперувати основними термінами та поняттями культурології;
- самостійно досліджувати джерела з історії української культури.

Знання та вміння, отримані студентом під час вивчення даної навчальної дисципліни, використовуються в подальшому при вивченні

багатьох наступних дисциплін професійної підготовки фахівця з базовою та повною вищою освітою.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ESTS – 3	Освітньо-професійні програми першого рівня вищої освіти та освітньо-кваліфікаційні програми за усіма спеціальностями Ступінь вищої освіти: бакалавр	Обов'язкова (базова)	
Кількість модулів – 2		Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних-2 Самостійної роботи - 5		Лекції	
		14 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		32	82
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

Для денної форми навчання – 1/ 2,5

Для заочної форми навчання – 1/ 8

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирьохбальною шкалою, де «2»-незадовільно; «3»-задовільно; «4»-добре; «5» - відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100 балів	5 – «відмінно»	A
80-89 балів	4 - «дуже добре»	B
65-79 балів	4 – «добре»	C
55-64 балів	3 – «задовільно»	D
50-54 балів	3 - «достатньо»	E
35-49 балів	2- «незадовільно»	FX
1-34 балів	2- «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи.

Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань;
- 2) написанням есе;
- 3) презентацій і виступів на наукових заходах;
- 4) підсумкового екзамену у тестовій формі.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва теми	Загальнонаукові та соціально-особистісні компетентності, що формуються в рамках теми
Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	Здатність до визначення базових культурологічних та історико-культурних понять; здатність до визначення і розуміння загальнолюдських та національних культурних цінностей
Тема 2. Витоки української культури	Здатність визначати джерела становлення української культури у загальнослов'янському та світовому культурному контексті
Тема 3. Культура Київської Русі	Здатність до самостійного творчого осмислення спадщини Київської Русі як фундаменту для подальшого розвитку української культури
Тема 4. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	Здатність аналізувати місце і роль козацької культури в становленні української духовності; здатність визначати характерні риси українського бароко та його світове значення

Тема 5. Культура в час пробудження української національної свідомості	Здатність до аналізу передумов, причин і значення українського національного Відродження ХІХ ст. у контексті розвитку вітчизняної та європейської культури
Тема 6. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.	Здатність до аналізу культури українського модернізму і постмодернізму; здатність до самостійного критичного осмислення спадщини української культури радянської доби
Тема 7. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури	Здатність до визначення досягнень сучасної української культури; здатність до аналізу та критичного осмислення соціально-значимих проблем і тенденцій розвитку культури в сучасній Україні.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ.

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна

Поняття культури та її зміст. Світова та українська культурологічна думка. Сутність української культури в контексті основних культурологічних парадигм.

Поняття національного типу культури та його особливості в Україні. Специфічні риси української ментальності.

Становлення української культури як продукту людської спільноти. Складові української культури. Українське мистецтво як квінтесенція художньої культури. Види українського мистецтва.

Предмет та завдання навчальної дисципліни.

Тема 2. Витоки української культури

Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України: особливості трипільської та інших археологічних культур. Культурний процес кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх місце в культурному надбанні слов'ян. Венеди, анти і склавини, їх пам'ятки та матеріальна культура. Духовна культура давніх слов'ян. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Міфологічні уявлення слов'ян.

Феномен античного типу культури. Характерні риси еллінської та давньоримської культур. Політичні та правові традиції. Антична наука, освіта, філософія та мистецтво.

Античність і українська культура: скіфсько-античні взаємовпливи. Торгові й культурні зв'язки з античними містами-державами Північного

Причорномор'я. Вплив античної культури на становлення вітчизняної та світової культури.

Тема 3. Культура Київської Русі

Поняття та періодизація середньовічного типу культури на теренах Західної та Східної Європи. Християнський характер культури середньовіччя. Головні ознаки культури цієї доби. Романський та готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві. Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури.

Культура Київської Русі у IX - XIII ст.

Етнокультурні риси українського середньовіччя. Християнсько-язичницький синкретизм як його світоглядна основа. Особливості релігійного життя. Початок писемності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятки. Монументальний живопис, станкові твори та мініатюри. Народна культура Київської Русі. Українська культура під гнітом татаро-монгольської навали. Давньоруська культурна спадщина у східноєвропейському ареалі культурних традицій.

Тема 4. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко

Раціоналізм як світоглядне підґрунтя культури Нового часу. Культурні наслідки соціально-економічних і політичних перетворень. Типологічні риси культури Нового часу. Наукоцентризм та народження дослідно-експериментальної науки. Здобутки мистецтва епохи Модерну.

Реформація церкви та освіти в Україні, розвиток науки. Розвиток і поширення друкарської справи. Українська барокова література. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві. Передумови формування українського театру. Музичне мистецтво України другої половини XVII - XVIII ст. Вплив української культури на розвиток культурних процесів Росії.

Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури.

Становлення культури Слобожанщини у XVII - XIX ст.

Ренесансні тенденції в розвитку міської культури. Шкільний та ярмарковий театр. Вертеп. Жанри побутового музикування. Відродження храмового та цивільного будівництва. Кам'яна і дерев'яна архітектура. Стильові ознаки оборонних споруд. Монументальне та станкове малярство. Становлення світського живопису, портрет. Жанрове оновлення усної народної творчості. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Тема 5. Культура в час пробудження української національної свідомості

Соціально-політичні ідеали Просвітництва. Просвітницький ідеал людини та суспільства.

Українське Відродження як відбуття ідей Просвітництва. Особливості українського національного Відродження та його соціальна база. Скасування гетьманщини. Формування української національної свідомості.

Народно-побутова культура та її роль у збереженні національно-культурних традицій. Формування української інтелігенції та громадсько-просвітницька діяльність українських товариств.

Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта. Діяльність мистецьких об'єднань. Український музично-драматичний театр. Наукове відродження пам'ятників української давнини. "Українська ідея" як культурна парадигма. Етнографічні елементи в образотворчому мистецтві. Національно-регіональна своєрідність української культури та форм опосередкування "іншомовних" культурних впливів на Лівобережній та Правобережній Україні.

Тема 6. Українська культура і духовне життя у ХХ ст.

Проблема типової єдності європейської культури. Наука у системі культури ХІХ - ХХ ст. Художня культура ХІХ - ХХ ст.: романтизм, реалізм, імпресіонізм та ін. "Криза мистецтва" на рубежі ХІХ - ХХ ст.: модернізм. Різноманітність та складність культурних явищ у ХХ ст.

Особливості розвитку української культури на початку ХХ ст. Освітній, науковий і технічний рівень в Україні початку новітньої доби. Неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі. Питання про національну ідею.

Творчі здобутки корифеїв українського театру. Розвиток музичної культури. Модернізм в архітектурі, скульптурі та малярстві. Особливості українського модерну 1900 - 1910 рр. Українське мистецтво у роки визвольних змагань. Радянський період розвитку культури України. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 30 - 50-х років. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи (60 - 80-ті роки). Релігія і церква в Україні.

Тема 7. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури

Наростання кризових явищ у культурі глобалізованого світу. Зростання соціально-прагматичного вектора розвитку європейської культури XIX - XX ст. Дегуманізація культури та її прояви в мистецтві XX ст.

Художній світ техногенної цивілізації. Естетика модернізму. Постмодерністська модель світу в українській та світовій інтерпретаціях. Постмодернізм як плюралізм стильових напрямів в українському мистецтві. Характерні риси українського постмодерну та їх прояви в українській культурі.

Експансія американської "маскультури". Проблема культурного відчуження: поляризація відношень "елітарна культура - народна культура".

Особливості розвитку української культури у др. пол. XX - XXI ст. Нове національно-культурне відродження в добу становлення незалежності України. Шляхи та форми впливу інших культур на культурний процес в Україні.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Кількість годин відведених на:			
	лекції	семінари	індивідуальну роботу	самостійну роботу
Змістовий модуль. Українська культура в контексті основних культурологічних парадигм				
Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна	2	2	1	2
Тема 2. Витоки української культури	2	2		6
Тема 3. Культура Київської Русі	2	2	1	4
Тема 4. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко	2	2	1	4
Тема 5. Культура в час пробудження української національної свідомості	2	2		4
Тема 6. Українська культура і духовне життя у XX ст.	2	2	1	6

Тема 7. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури	2	2		6
---	---	---	--	---

Контрольні запитання для самодіагностики:

1. Чи можливе однозначне визначення поняття "культура"? Охарактеризуйте структуру та функції культури.
2. Як реалізує себе особистість у своїй взаємодії з культурою?
3. Чому існує потреба в ідентифікації особистості, особливо в українському сучасному суспільстві?
4. Які існують періоди у розвитку української культури?
5. Що таке національний тип культури и в чому полягає специфіка українського типу культури?
6. Охарактеризуйте головні особливості української ментальності.
7. Що таке етногенез? Якими були джерела формування української культури?
8. Проаналізуйте основні риси первісної (архаїчної) культури. Назвіть причини появи міфологічного світосприйняття та обґрунтуйте характерні риси міфу.
9. Чому давньосхідні культури називають цивілізаціями?
10. Назвіть культурні цінності, що визначали світогляд давніх греків і давніх римлян. Які характерні особливості притаманні цим культурам?
11. Який вплив справили культури античності на розвиток світової та вітчизняної культури?
12. Назвіть загальні риси, притаманні середньовічній культурі. Які позитивні культурні досягнення мали місце в цей період?
13. Яким був вплив християнства на формування світогляду людей середньовічного суспільства?
14. Головні особливості розвитку культури України-Русі у IX - XIII ст.
15. Охарактеризуйте передумови становлення культури Відродження та її особливі риси.
16. З якими процесами був пов'язаний рух Реформації та який вплив він мав на подальший розвиток західноєвропейської культури?
17. Як процеси Відродження позначалися на культурному житті України?

18. Які зміни відбувались у європейській культурі Нового часу та які суперечливі моральні уроки несе культура цієї доби?

19. Охарактеризуйте особливості художнього стилю бароко. Які ще художні стилі були притаманні європейській культурі раннього Модерну?

20. У чому полягала специфіка українського бароко?

21. Які основні домінанти культури існували в епоху Просвітництва?

22. Назвіть особливості українського національного Відродження.

23. У чому сутність культури романтизму? Як романтичні настрої позначилися на соціокультурній ситуації в Україні?

24. Зробіть аналіз основних художніх напрямків культури ХІХ - ХХ ст.

25. Що таке "дегуманізація мистецтва" та який вплив вона мала на культуру ХХ ст.?

25. Зробіть порівняльний аналіз елітарної та масової культур. Проаналізуйте вплив масової культури на сучасне українське суспільство.

26. Охарактеризуйте основні напрями культури ХХ ст. - модернізму та постмодернізму. Якими були їх світоглядні засади?

27. Проаналізуйте особливості розвитку української культури на початку ХХ ст.

28. Чому соцреалізм був типом тоталітарної культури?

29. Якими були здобутки української культури у радянський період?

30. Як відбувається нове національне-культурне відродження України в добу її незалежності?

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

Список рекомендованих джерел

Основні рекомендовані джерела

1. Греченко В. А. Історія світової та української культури з тестовими завданнями: довідник для школярів та студентів / В. А. Греченко, І. В. Чорний. – К.: Літера ЛТД, 2009. – 416 с.

2. Історія української культури: курс лекцій / О. В. Ліхолат, П. А. Дігтяр, С. Ю. Боєва; під аг. ред. С. О. Костилюєвої. – К.: НТУ «КПІ», 2010. – 336 с.

3. Історія української культури: навч. посіб. Для студентів усіх спеціальн.: у 2-х ч.— Ч.1: Становлення та особливості української культури / О.О. Петутіна, О. В. Голозубов, Г.В. Буряк [та ін.]; за ред.. О.О. Петуніної. – Харків: НТУ «ХПІ», 2011.— 132 с.

4. Історія української культури: курс лекцій / Л. В. Анучина, О. В. Бурлака, О. А. Лисенко та ін. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. – 408 с.

5. Історія української культури [текст] Навч. посіб. /за ред. О. Ю. Павлової – 2-ге вид. перероб. та доп.— К.: «Центр учбової літератури», 2013.— 340 с.

6. Історія української культури: навч. посіб. / О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко; за ред. О. Ю. Павлової. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 408 с.

7. Іванова К. А. Історія світової та української культури. Кредитно-модульний курс: навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / К.А. Іванова, А.П. Лантух, Г.О. Харіна та ін. – Х. : НВУ : Золоті сторінки, 2012. – 520 с.

8. Кордон М.Д. Українська та зарубіжна культура: підручник / М. Д. Кордон – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 576 с.

9. Богуцький Ю.П., Андрущенко В.П., Безвершук Ж.О., Новохатько Л.М. Українська культура в європейському контексті. – К.: Знання, 2007. – 679 с.

10. Культурологія: теорія та історія культури / Навч. посіб. Видання 3-тє, перероб. та доп. / За ред. І.І. Тюрменко. – К.: Центр учбової літератури, 2010.– 370 с.

11. Шейко В. М., Білоцерківський В. Я. Історія української культури: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2013. – 271 с.

12. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: навч. посіб. – К.: Кондор, 2010. – 360 с.

Додаткові рекомендовані джерела:

13. Безклубенко С. Д. Українська культура: погляд крізь віки: Історико-теоретичні нариси / С.Д. Безклубенко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 512 с.

14. Вечірко Р.М. Українська та зарубіжна культура: [навч.-метод. посіб.] / Р.М. Вечірко, О.М. Семашко, В.В. Олефіренко, Д.Ю. Кобринський. – К: КНЕУ, 2003. – 368 с.

15. Греченко В.А. Історія світової та української культури: [підручник для вищ.навч.закл.] / В.А.Греченко, І.В.Чорний, В.А.Кушнерук, В.А.Режко. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 480 с.

16. Історія української культури: Побут. Письменство. Мистецтво. Театр. Музика [за ред. Крип'якевича І.] – [3-є вид. стереотип.] – К.: Либідь, 2000. – 654 с.

17. Клапчук С.М. Історія української та зарубіжної культури: [навч. посіб.] / С.М. Клапчук, В.Ф. Остафійчук, Б.І. Білик, Ю.А. Горбань. – К.: Знання-Прес, 2004. – 364 с.

18. Меднікова Г.С. Українська та зарубіжна культура ХХ століття. – Ukrainian and Foreign Culture of the 20-th Century: [навч.посіб.] / Г.С. Меднікова. – К.:Знання, 2002. – 216 с.

19. Наулко В.І. Культура і побут населення України: [навч.посіб.] / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко, Т.В. Косьміна. – К.: Либідь, 1991. – 232 с.